

AVROTROS VRIJDAG CONCERT

vrijdag 26 november 2021, 20.15 uur
TivoliVredenburg, Utrecht
serie Muzikale Meesterwerken

MARIA MILSTEIN ARTIST IN RESIDENCE

Maria Milstein, viool
Nathalia Milstein, piano

Edvard Grieg 1843-1907

Violsonate nr. 1 in F 1865

Allegro con brio • Allegretto quasi andantino • Allegro molto vivace

Karol Szymanowski 1882-1937

Mythes opus 30 1915

La fontaine d'Arethuse • Narcisse • Dryades et Pan

pauze

Claude Debussy 1862-1918

Violsonate 1916-17

Allegro vivo • Intermède: Fantasque et léger • Finale: Très animé

César Franck 1822-1890

Violsonate in A 1886

Allegretto ben moderato • Allegro • Ben moderato: Recitativo-Fantasia • Allegretto poco mosso

In de pauze kunt u snel een drankje halen en in de zaal luisteren naar een interview met de zussen Milstein.

Dit concert wordt rechtstreeks uitgezonden op NPO Radio 4.

Presentatie: Leonard Evers

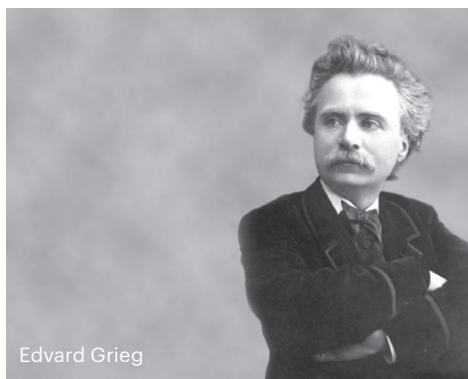
KAMERMUZIEK DOOR DUO MILSTEIN

‘Wie haar cd beluistert, begrijpt onmiddellijk waarom de jury juist op deze violist haar oog heeft laten vallen. Het resultaat van Maria & Nathalia Milstein is adembenemd.’

Zo schreef de pers toen Maria Milstein (toen 32) de prestigieuze Nederlandse Muziekprijs had ontvangen. ‘Milstein is een grote persoonlijkheid, met een toon die klinkt naar weemoed, naar diepzinnigheid, naar iets kwetsbaars wat doet denken aan de jonge Yehudi Menuhin.’ Het belooft vanavond een concert te worden om de oren te spitsen, als de zussen Milstein zich ontfermen over het Noorse, Poolse en Franse goud van Edvard Grieg, Karol Szymanowski, Claude Debussy en César Franck.

Grieg: Vioolsonate nr. 1

De *Eerste vioolsonate* van Edvard Grieg zou het goed doen in een blinde muziekproeverij: een platgespeeld stuk is het bepaald niet, en toch klinkt het alsof je het eerder gehoord hebt. Er zitten echo’s van Robert Schumann in, en de eerste minuut lijkt op een verrassende flirt tussen Gabriel Fauré en Fritz Kreisler. Zeker is dat dit werk stevig wortelt in de late negentiende eeuw. Grieg was 22 jaar toen hij het schreef en had zich nog niet ontwikkeld tot vaandeldraager van de Noorse muziek. Drie jaar eerder was hij afgestudeerd aan het conservatorium van Leipzig, waarover hij later zei: ‘Toen ik daar klaar was was ik net zo stom als toen ik er begon. Ik leerde er wel wat, maar mijn eigenheid moest ik nog ontdekken.’ Zijn roeping zou hij uiteindelijk vinden in het sublimeren van Noorse volksmuziek, waarvan hij de sfeer trefzeker in zijn composities opriep zonder direct te citeren. Deze *Vioolsonate* ontstond gelijktijdig met Griegs ontluikende fascinatie voor Noorse folklore, al zijn de sporen daarvan duidelijker in andere composities uit dezelfde periode. Onmiskenbaar is al wel zijn talent om direct aansprekende melodieën te schrijven - een vaardigheid die ook een keerzijde had, want critici dachten vaak dat hij meestal bestaande volksliedjes arrangeerde. Zelf hechtte Grieg bijzondere waarde aan dit prille werk én aan de twee vioolsonates die nog zouden

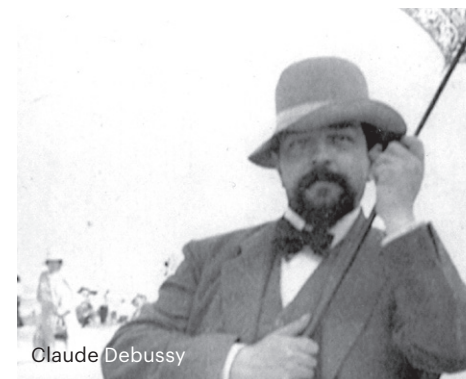

Edvard Grieg

volgen. Want, schreef hij in 1900 aan een vriend, ‘ze vertegenwoordigen verschillende stadia in mijn ontwikkeling: de eerste is naïef en vol idealen, de tweede is nationalistisch gekleurd en de derde heeft een bredere horizon.’

Szymanowski: Mythen

Zoals vaker bij Karol Szymanowski lijkt je in de *Mythen* een soort droomland te betreden, vol surrealistische vormen en fantasiewezens. Uit wat voor wereld komt iemand die zo iets schrijft? Szymanowski was een ontwortelde Pool. Hij groeide op in de Oekraïne, waar veel van zijn (welgestelde) landgenoten zich vestigden nadat Polen rond 1800 zo ongeveer van de kaart verdween: Rusland, Oostenrijk en Pruisen hadden het land onderling verdeeld. Als twintiger probeerde hij de Poolse muziekcultuur nieuw leven in te blazen, maar het buitenland bleek een sterkere inspiratiebron. Hij reisde door het mediterrane gebied, Noord-Afrika en het Midden-Oosten, bestudeerde de Griekse oudheid en verdiepte zich in Islamitische culturen. Dat is te horen: Szymanowski’s rijk versierde melodielijnen haken in op Arabische muziek en schilderkunst, en zijn onderwerpen vond hij onder meer in Perzische poëzie en de klassieke oudheid.

Claude Debussy

In zijn *Mythes opus 30* voert hij met een bijna filmisch gevoel voor kleur en beweging drie personages uit de Griekse mythologie ten tonele. Arethusa is een waternimf die zich in een zoetwaterbron laat veranderen om aan een verliefde, grijpgrage riviergod te ontsnappen. Narcissus, naamgever van het narcisme, wordt hopeloos verliefd op zijn spiegelbeeld in een wateroppervlak. En in het derde deel achtervolgt de herdersgod Pan een zwerm bosnimfen. Szymanowski, zelf een uitstekend pianist, componeerde de stukken voor zijn vaste vioolpartner Pawel Kocański. Viool en piano verhoudten zich niet als solist en begeleider, nee, beide hebben uiterst complexe partijen die nauw met elkaar verweven zijn. En de viooltechniek overtrof alles wat tot dan toe voor dat instrument gecomponeerd was. Modernisten als Igor Stravinsky en Sergej Prokofjev maakten er in hun eigen composities dankbaar gebruik van.

Debussy: Vioolsonate

Vanaf zijn *Strijkkwartet* uit 1893 leverde Claude Debussy vrijwel elke twee of drie jaar een grensverleggend meesterwerk af. Zelfs in zijn laatste composities, waaronder de *Vioolsonate*, lijkt hij zichzelf opnieuw uit te vinden - ondanks ziekte, depressie en geldzorgen. Debussy werd beroemd door zijn opheffing van de bestaande muzikale ‘zwaartekrachtregels’. Hij verving vaste vormschema’s door improvisatie-achtige klankstromen en breidde het klankpalet uit met exotische kleuringen. Van zo iemand zou je geen ‘ouderwetse’ sonate verwachten. Maar aan het eind van zijn leven schreef hij er drie achtereenvolgend, voor verschillende instrumentcombinaties. Geschokt door de Eerste Wereldoorlog die in 1914 was uitgebroken bracht de vaderlandslievende Debussy een eerbetoon aan de Franse instrumentalisten uit de achttiende

eeuw, een periode waarin een sonate nog de pure betekenis van 'klankstuk' had. Van de geplande zes kon hij er slechts drie voltooiën eer hij door kanker werd gevelde.

De *Vioolsonate* Debussy's laatste substantiële werk, en 'een voorbeeld van wat een zieke man tijdens een oorlog kan componeren', zoals hij trots aan een vriend schreef. Al in de eerste seconden hoor je dat de grilligheid en spontaneïteit van zijn vroegere werken nog helemaal intact is. Een paar jaar eerder zou hij zulke muziek nog hebben voorzien van bloemrijke titels als 'Reflecties in het water' of 'De geuren van de nacht', maar de tijd van symbolistische mooimakerij was voorbij. Debussy wilde naar eigen zeggen enkel nog 'sierlijkheid zonder overdrijving en pathos' weergeven. Natuurlijk heeft de muziek een onvermijdelijke weemoed - al flirt het tweede deel vrolijk met café- en zigeunermuziek en eindigt het werk energiek. 'Maar', waarschuwde Debussy, 'pas op met muziek die in de hemelen lijkt te wonen... Vaak is ze het voortbrengsel van een duistere, sombere geest.'

Franck: Vioolsonate

Het was muziek voor een bruiloft: voor het huwelijk van de jonge vioolvirtuoos Eugène Ysaÿe componeerde César Franck zijn unieke *Vioolsonate*. Maar het eerste en laatste deel hebben een onmiskenbare melancholie. Hier klinkt een levenswijze componist die eerder terugblijkt dan vooruit. De jeugdige frisheid van Edvard Griegs sonate is ineens ver weg. Franck was inmiddels de zestig gepasseerd, maar nog steeds niet echt doorgebroken. Hij gold vooral als organist en als inspirator van jonge Franse componisten die wél serieus genomen werden, waaronder Chausson, Duparc en Dukas. Zijn eigen composities werden veelal genegeerd of afgekraakt. De grote Johannes

Brahms, gevraagd om een oordeel, weigerde zelfs Franck's werk in te zien. Dat veranderde met de *Vioolsonate*, en een handvol andere levensherfstige composities. De laatbloeiër Franck, een Belg van Duitse afkomst, kreeg alsnog waardering voor zijn eigenaardige componeerstijl: Duitse degelijkheid combineerde hij met Franse sensualiteit. De *Vioolsonate* is sierlijk en expressief, maar ook vernuftig geconstrueerd. Alle delen groeien uit het motief dat meteen aan het begin klinkt, en onderling verwijzen de delen naar elkaar - een cyclische 'verhaaltechniek' die Franck van Franz Liszt overnam. Tijdens dat trouwfeest bleek hoe hoog het spelniveau van negentiende-eeuwse musici lag. Ysaÿe en zijn pianospelende schoonzus wisten dit soms helmoeilijke stuk na één haastige repetitie aan de gasten te presenteren. Nog mooier is de anekdote over de officiële première, op een wintermiddag in het Brusselse Museum voor Schone Kunsten. Na het eerste deel was de zaal al zó donker dat de musici geen noot meer konden lezen, maar kunstlicht was in het museum verboden - en het publiek weigerde te vertrekken. Ysaÿe en zijn pianist speelden de rest uit het hoofd, in de magie van bijna totale duisternis. Franck's leerling Vincent d'Indy, ook ergens aanwezig, zei er later over: 'Het was een wonder. Pure muziek regeerde over het duister van de nacht. Wie hierbij was zal het nooit vergeten.'

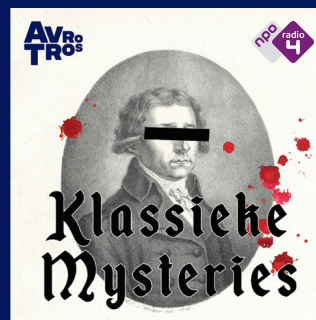
Michiel Cleij

César Franck achter het orgel

KLASSIEKE PODCASTS

Een podcast beluisteren kan altijd en overal. Je hebt alleen een telefoon, tablet of laptop nodig en een goede koptelefoon. En wat is nou fijner dan luisteren naar klassieke muziek en verhalen over klassieke muziek? Hierbij een selectie van de klassieke podcasts van AVROTROS.

Klassieke Mysteries – Voor-spelde Mozart zijn eigen dood? In de podcastserie 'Klassieke Mysteries' duiken presentator Ab Nieuwdorp en collega Rebecca van der Weijde in de vreemde en spannende verhalen rondom de dood van klassieke componisten. Voorspelde Mozart zijn eigen dood? Waarom werd Haydn postuum onthoofd? En wie vergiftigde Beethoven? Verlies je in de spannende verhalen en krijg meteen een grote dosis klassieke muziek mee.

Kalm met Klassiek – Je dagelijkse klassieke rustpunt! In de drukte, haast en hectiek van het dagelijks leven is het af en toe goed even stil te staan. Pas op de plaats, rustig ademhalen en tot jezelf komen. En wat past daar beter bij dan klassieke muziek? Presentator Ab Nieuwdorp kiest elke werkdag een rustig en kalmerend klassiek werk uit, waarbij je even helemaal tot jezelf kunt komen. In sommige afleveringen krijg meteen een grote dosis mindfulness, maar vaak klinkt vooral de mooie, ontspannende muziek.

In de gloednieuwe podcast 'Rachmaninov... Aangenaam!' - onderdeel van de reeks **Ken je componisten** - neemt presentator Hans van den Boom je mee door het leven en de muziek van de Russische componist Sergej Rachmaninov. In zeven afleveringen zet Hans op een luchtige manier het volledige leven van Rachmaninov uiteen, en hoor je fragmenten uit alle 45 opusnummers van de componist. Van de serie genoten? Luister dan ook eens naar het eerste seizoen, 'Gustav Mahler... Aangenaam!'

De klassieke podcasts van AVROTROS zijn te beluisteren via NPO Radio 4, Apple Podcast, Spotify of de RSS-feed.

nporadio4.nl/podcasts

AVROTROS

Volg AVROTROS Klassiek:

avrotros.nl/klassiek

UITVOERENDEN

Maria Milstein, viool

- dit seizoen is de violiste Maria Milstein artist in residence in het AVROTROS Vrijdagconcert. Ze is te horen in vier concerten, vanavond in een duorecital met haar zus Nathalia, als soliste in het romantische *Vioolconcert* van Max Bruch onder leiding van ere-dirigent Edo de Waart, in een optreden met 'haar' Van Baerle Trio en in de wereldpremière van een nieuw Vioolconcert van Max Knigge, een vroegere medestudent aan het conservatorium van Amsterdam
- Maria Milstein (1985) werd geboren in Moskou in een familie van musici; ze studeerde aan het Amsterdams Conservatorium bij Ilya Grubert en in Londen bij David Takeno, waar ze afstudeerde met de hoogste onderscheiding
- tussen 2011 en 2014 was ze artist in residence bij de Muziekkapel Koningin Elisabeth in de klas van Augustin Dumay
- Maria Milstein won diverse prijzen, onder meer in Lyon met het Van Baerle Trio, de Concertgebouw Vriendenkrans en de Kersjes Prijs; in 2018 ontving ze de Nederlandse Muziekprijs, de hoogste Nederlandse staatsonderscheiding voor een jonge musicus
- Maria Milstein treedt geregeld op met orkesten in Nederland en België; kamermuziek speelt ze met Elisabeth Leonskaja, Gary Hoffman, Hannes Minnaar, Philippe Graffin, Liza en Dmitri Ferschtman en Alexander Kniazev
- haar debuut-cd *Sounds of War* met pianiste Hanna Shybayeva werd in 2015 onderscheiden met een Edison
- sinds september 2014 doceert Maria Milstein aan het Amsterdams Conservatorium

Nathalia en Maria Milstein

Nathalia Milstein, piano

- Maria's jongere zus Nathalia Milstein (1995) kreeg vanaf haar vierde pianoles van haar vader Sergej; ze studeerde verder aan het Conservatorium en de Hochschule für Musik van Genève bij Nelson Goerner
- haar internationale carrière begon in 2015 toen ze de 1e prijs won tijdens de International Piano Competition in Dublin, als eerste vrouwelijke winnaar sinds de oprichting van de wedstrijd
- het bracht haar optredens in heel Europa en Noord-Amerika, onder meer in de Carnegie Hall in New York, de Wigmore Hall in Londen en het Gewandhaus in Leipzig
- Nathalia Milstein volgde meesterklassen bij onder meer Elena Ashkenazy, Krzysztof Jablonski, Jean-Marc Luisada, Vladimir Tropp, Michail Voskressensky, Jan Wijn, Menahem Pressler en Nelson Goerner
- Nathalia Milstein geeft solorecitals en kamermuziekconcerten in heel Europa; ze trad op voor de Franse televisie en de Nederlandse radio
- sinds enkele jaren vormt ze een duo met haar zus Maria Milstein

**AVROTROS
VRIJDAG
CONCERT**

**DÉ KLASSIEKE START
VAN JE WEEKEND**

► www.avrotrosvrijdagconcert.nl

 AVROTROSVrijdagconcert
 @vrijdagconcert
 vrijdagconcert.avrotros
 AVROTROSVrijdagconcert

VOLGENDE CONCERTEN

vrijdag 3 december 2021
TivoliVredenburg, Utrecht

Maria Milstein speelt Bruch

**Radio Filharmonisch
Orkest**

Edo de Waart dirigent

Maria Milstein viool

Diepenbrock Ouverture 'De Vogels'

Bruch Eerste vioolconcert

Strauss Eine Alpensinfonie

vrijdag 10 december 2021
TivoliVredenburg, Utrecht (met webcast)

Lucas & Arthur Jussen spelen Roukens

Radio Filharmonisch Orkest

Karina Canellakis dirigent

Lucas & Arthur Jussen piano

Janáček Žárlivost (Jaloezie)

Dvořák De middagheks

Roukens In Unison (concert voor 2 piano's
en orkest)

Janáček Sinfonietta